

Alleenstaande minderjarigen uit Eritrea in Nederland

Kansen en bedreigingen aan het begin van een nieuw leven

April 2017

Auteurs:

**Marieke Sleijpen
Carlijn van Es
Hans te Brake
Trudy Mooren**

In samenwerking met:

**Marjan Schippers
Winta Ghebreab
Nebil Kusmallah**

Migratie in beweging

EUROPESE UNIE
het Fonds voor asiel,
migratie en integratie

Inhoud

Voorwoord	3
1. Achtergrond	4
2. Methode	6
3. Bevindingen	11
4. Beschouwing	22
Referenties	27
Bijlage	28

Voorwoord

Tussen 2014-2015 nam het aantal vluchtelingen in Nederland en vooral dat van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) fors toe. Opvangmedewerkers en jeugdbeschermers (en die niet alleen) hadden veel vragen over hoe met name de jongeren afkomstig uit Eritrea goed te begeleiden.

Stichting Nidos heeft daarop het initiatief genomen om een project te starten: Welke factoren ondermijnen en welke bevorderen de veerkracht bij deze AMV's uit Eritrea? Wat zijn concrete aanbevelingen voor hun begeleiding?

In samenwerking met stichting Arq is daartoe een projectvoorstel geschreven dat financiële ondersteuning heeft ontvangen uit het AMIF-programma (ref: PRJ.E.1017904).

Onderhavige rapportage beschrijft het eerste deel van het project. Wat ervaren deze jongeren hier in hun dagelijkse Nederlandse omstandigheden als belemmerend en/of als stimulerend, gerelateerd aan hun behoeftes en mogelijkheden? De tekst is gebaseerd op focusgroepen met deze jongeren en persoonlijke interviews met professionals die met hen werken. De bevindingen zullen worden vertaald naar praktische handvatten (methoden, richtlijnen en tips) die samen een 'toolkit' zullen vormen. Dat volgt later.

We zijn onder de indruk van de veerkracht van deze jonge mensen, die in hun geboorteland alsook onderweg naar Nederland moeilijke omstandigheden hebben doorgemaakt. We hopen dat deze rapportage wordt gelezen als een opmaat naar aanscherping van de methodiek voor hun opvang en coaching naar een toekomst.

Het rapport is als volgt opgebouwd: In het eerste hoofdstuk gaan we in op de achtergronden van deze studie en beschrijven we het doel. Daarna volgt in hoofdstuk 2 een uiteenzetting van de methode die we hebben gehanteerd. Wie zijn gevraagd voor de focusgroepen en interviews? Welke vragen zijn de deelnemers voorgelegd? Hoe zijn de antwoorden verwerkt tot dit verslag? In het derde hoofdstuk geven we onze bevindingen. We illustreren die met letterlijke uitspraken van de deelnemers. In het laatste hoofdstuk komen we tot een beschouwende conclusie.

De Medisch Ethische Toetsingscommissie Utrecht heeft toestemming gegeven voor het uitvoeren van dit onderzoek (METC-protocolnummer 16/257/C). Zoals met deelnemers is afgesproken, bewaken we hun anonimiteit.

We zijn alle deelnemers zeer erkentelijk voor hun deelname.

April 2017

Het projectteam vanuit Stichting Nidos en Stichting Arq

1. Achtergrond

Hoewel de asielinstroom in 2016 fors is gedaald en ongeveer de helft bedroeg van de instroom in 2015, waren er in Nederland nog steeds relatief veel asielaanvragen van Eritreeërs. In 2016 vroegen 2.870 Eritreeërs asiel aan in Nederland en vormden zij, na Syriërs, de grootste groep asielzoekers (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2016). Deze instroom uit Eritrea wordt veroorzaakt door de situatie in dat land. Zo is Eritrea in 2014, 2015 en 2016 door een onderzoekscommissie van de Verenigde Naties veroordeeld voor misdaden tegen de menselijkheid en restricties op fundamentele vrijheden. De onderzoekscommissie beschrijft dat Eritreeërs tijdens de militaire dienst vaak jarenlang aan dwangarbeid worden onderworpen. Daarnaast is er in Eritrea sprake van willekeurige arrestaties, verdwijningen en martelingen (United Nations General Assembly, 2016).

Vluchtelingen uit Eritrea komen met name uit het grensgebied met Ethiopië. De meerderheid van hen behoort tot de Tigrinya bevolking en de Eritrees-Orthodoxe Tewahedo Kerk (Van Beelen, 2016). Eritreeërs vluchten via de buurlanden Sudan en Ethiopië, waarna de meesten de reis voortzetten via Libië, om per boot de Middellandse Zee over te steken naar Italië (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2014). Vanuit daar reizen sommigen door naar Noord-Europa. De vlucht kan soms jaren duren en heeft grote risico's. Ze lopen kans op bedreigingen, martelingen, fysiek en seksueel geweld (van Reisen, 2016). In Eritrea wordt illegaal vluchten als een misdaad gezien en de vluchtelingen krijgen geregeld te maken met mensensmokkelaars. De meeste Eritrese asielzoekers worden momenteel in Nederland een (tijdelijke) verblijfsvergunning toegekend (Van Beelen, 2016).

Opvang van Eritrese AMV's

Onder de 8.434 Eritreeërs die in 2015 een asielaanvraag in Nederland deden, waren 1.237 alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's). AMV's zijn vluchtelingen en asielzoekers die bij aankomst in Nederland niet worden begeleid door een ouder of familielid. De instroom van Eritrese AMV's vormt een grote uitdaging voor de Nederlandse maatschappij. Zo moet er voor hen opvang en huisvesting beschikbaar zijn. Sinds 1 januari 2016 is een nieuw opvangmodel voor AMV's in werking getreden. Waar voorheen de huisvesting van alle AMV's onder de verantwoordelijkheid van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) viel, valt nu een deel van de opvang onder de verantwoordelijkheid van een landelijk werkende instelling voor voogdij en gezinsvoogdij: Stichting Nidos. Stichting Nidos zorgt voor het plaatsen van AMV's tot 14 jaar, zowel met als zonder verblijfsvergunning. Deze AMV's worden in gezinsverband (Opvang en Wonen in Gezinsverband; OWG) opgevangen. Daarnaast is Stichting Nidos sindsdien verantwoordelijk voor het plaatsen van AMV's van 15 jaar en ouder met een verblijfsvergunning. Deze jongeren worden kleinschalig opgevangen in kindervoogdgroepen (KWG's), waar ongeveer 12 jongeren wonen en 24 uur per dag

begeleiding aanwezig is, en kleine wooneenheden (KWE's), waar maximaal vier jongeren wonen en waar ongeveer 24 uur per week begeleiding aanwezig is.

Doel onderzoek

In reactie op signalen van professionele hulpverleners zoals jeugdbeschermers dat er zorgen bestaan over de sociaal-maatschappelijke situatie van de groep Eritrese AMV's, is een verkennend onderzoek opgezet. Zo wordt aangegeven dat een deel van de jongeren het erg lastig vindt om het leven weer op te pakken in Nederland. Het is daarom van belang om deze groep jongeren beter te leren kennen om hun behoeften, verwachtingen en noden beter te begrijpen. Waar bestaan de zorgen precies uit? Zijn jongeren en hun begeleiders het daarover eens? Delen zij dezelfde zorgen? Welke oplossingen zijn mogelijk? Welke maatregelen kunnen deze oplossingen faciliteren? Het doel van het huidige onderzoek is derhalve tweeledig. Ten eerste is het doel nagaan tegen welke problemen en uitdagingen Eritrese AMV's en hun begeleiders aanlopen. Ten tweede is doelstelling te bepalen wat de jongeren en hun begeleiders nodig hebben om met deze problemen en uitdagingen om te kunnen gaan.

2. Methode

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen naar enerzijds de uitdagingen, knelpunten of problemen die aanleiding zijn voor uitingen van zorg door professionals en anderzijds de mogelijkheden deze op te lossen, is gekozen voor een aanpak die zo dicht mogelijk bij de betrokkenen zelf staat. Er is een gerichte etnografie uitgevoerd. Een etnografie is een onderzoeksmethode die zich richt op het beschrijven van groepen en individuen en het begrijpen van hun overtuigingen en kennis (Roper & Shapira, 2000). Een gerichte etnografie wordt uitgevoerd binnen een subculturele groep in een specifieke context. Er wordt gebruik gemaakt van intensieve dataverzameling binnen een relatief korte tijd (Wall, 2014). In dit hoofdstuk wordt de methode die we hebben gehanteerd verder toegelicht.

Deelnemers

AMV's

Voor dit onderzoeksproject zijn jongeren geselecteerd tussen 13 en 17 jaar oud. De onderzochte jongeren zijn alleen, dus zonder begeleiding van een ouder of meerderjarig familielid, naar Nederland gekomen. Zij vallen allen onder de voogdij van de Stichting Nidos. De deelnemende jongeren waren woonachtig in een KWG in Nederland. Tijdens het onderzoek golden de volgende exclusiecriteria: cognitieve beperkingen waardoor de AMV niet kan deelnemen aan het onderzoek of verzet door de AMV zoals gedefinieerd in de gedragscode 'verzet van minderjarigen bij wetenschappelijk onderzoek'. Naast Eritrese jongeren, werd ook een vergelijkingsgroep, bestaande uit Syrische jongeren geïnccludeerd. Met het includeren van een vergelijkingsgroep werd gepoogd het contrast en de overeenkomst tussen de twee groepen te definiëren. Aangezien er in Nederland weinig vrouwelijke AMV's van Syrische afkomst zijn, bestond deze vergelijkingsgroep uitsluitend uit mannelijke deelnemers. In totaal hebben 18 Eritrese- en 4 Syrische AMV's deelgenomen aan het onderzoek. De Eritrese jongeren waren tussen de 16 en 17 jaar oud en de Syrische AMV's waren tussen 15 en 18 jaar oud. Alle Eritrese AMV's spraken Tigrinya en alle Syrische AMV's spraken Arabisch.

Begeleiders

Aan de studie namen in totaal 15 begeleider deel: 7 mentoren (3 mannen en 4 vrouwen) en 8 jeugdbeschermers (2 mannen en 6 vrouwen). De mentoren hadden tussen 5 maanden en 18 jaar werkervaring ($M = 4$ jaar en 6 maanden). De gemiddelde leeftijd van de mentoren was 35.3 jaar ($SD = 7.8$) en van de jeugdbeschermers 32.8 jaar ($SD = 2.9$). Zie voor meer informatie Tabel 1.

Wervingsprocedure

AMV's

Drie KWG's werden aselect geselecteerd, verspreid over het land, waar ten minste zes Eritrese AMV's woonden, waaronder één locatie met vrouwelijke AMV's. Tevens werd er één KWG geselecteerd waar minstens zes Syrische AMV's woonden. Zowel schriftelijk als mondeling is aan de leidinggevenden van desbetreffende KWG's informatie over het onderzoek geboden. De leidinggevenden gaven toestemming om de AMV's en hun begeleiders te benaderen. Vervolgens ontvingen de AMV's een brief in hun eigen taal waarin uitleg werd gegeven over het doel en de inhoud van het onderzoek. Ook de jeugdbeschermers kregen per brief informatie toegestuurd. Alle jeugdbeschermers gaven toestemming om hun pupillen te benaderen. Vervolgens bezochten de onderzoekers de KWG's om ook mondelinge informatie te verstrekken. De onderzoekers gaven hierbij aan dat de anonimiteit van de deelnemers zou worden gewaarborgd. Alle jongeren die werden benaderd gaven zowel mondeling als schriftelijk toestemming voor deelname aan het onderzoek.

Begeleiders

Er werden tien jeugdbeschermers, die deelnemende AMV's onder hun hoede hadden, benaderd om deel te nemen aan een individueel interview. Twee jeugdbeschermers konden niet worden geïnccludeerd, omdat een van hen met zwangerschapsverlof ging en een niet bereikbaar was. Daarnaast werden ook zeven mentoren benaderd om deel te nemen aan een individueel interview. Ze gaven allen mondeling en schriftelijk toestemming.

Tabel 1.

Demografische gegevens van AMV's en begeleiders

Variabele		
Leeftijd in jaren (range (M))	Mentoren	24 – 48 (35.4)
	Jeugdbeschermers	28 – 37 (32.1)
	Eritrese AMV's	16 – 17 (17)
	Syrische AMV's	15 – 18 (16)
Geslacht (% vrouw)	Mentoren	57%
	Jeugdbeschermers	75%
	Eritrese AMV's	39%
	Syrische AMV's	0%
Maanden werkervaring (range (M))	Mentoren	5 – 180 (53.6)
	Jeugdbeschermers	3 – 42 (12.5)
Maanden werkervaring met Eritrese AMV's (range (M))	Mentoren	5 – 24 (12.4)
	Jeugdbeschermers	3 – 24 (8.8)
Aantal pupillen (range (M))	Mentoren	7 – 12 (9.2)
	Jeugdbeschermers	17 -22 (20.3)

Noot. Jeugdbeschermers en mentoren werken 24-36 uur per week

Dataverzameling

Informatie van AMV's is verzameld tijdens focusgroepen en informatie van de begeleiders tijdens individuele interviews. Een interviewschema met vooropgestelde vragen was beschikbaar voor zowel de focusgroepen als persoonlijke interviews, maar hiervan mocht afgeweken worden. Zo mocht er bijvoorbeeld doorgevraagd worden als een respondent iets inbracht dat verdere uitleg of verdieping behoefde. De vooropgestelde vragen voor de AMV's en begeleiders zijn gebaseerd op het concept van 'positieve gezondheid' volgens Huber et al. (2016). Dit concept richt zich op alle levensgebieden en bestaat uit zes dimensies: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, dagelijks functioneren, sociaal maatschappelijk participeren, zingeving (waaronder toekomstplannen vallen) en kwaliteit van leven. Vragen over de AMV-begeleiderrelatie waren gebaseerd op het model van Rhodes, Grossman en Resch (2006). Deze vragen richtten zich op het ondersteunen van de jongeren in hun sociaal-emotionele, cognitieve en identiteitsontwikkeling. Het interviewschema werd bovendien aangescherpt na literatuuronderzoek en brainstormsessies met medewerkers van Arq Psychotrauma Expert Groep, Stichting Nidos en Eritrea-deskundigen (DSP-groep). Wanneer een belangrijk onderwerp tijdens de interviews/focusgroepen naar voren kwam werd het interviewschema voor de volgende interviews/focusgroepen aangepast.

AMV's

Tijdens de focusgroepen werd gebruik gemaakt van de *Participatory Learning and Action* (PLA) benadering. Deze benadering is ontwikkeld om vluchtelingen en migranten die moeilijk te bereiken zijn actief bij onderzoek te betrekken. Bij deze benadering wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de deelnemende AMV's de experts zijn die beschikken over kennis die zij tijdens de focusgroepen kunnen delen. Hierbij is de rol van de onderzoekers het gesprek tussen de AMV's te faciliteren. De focusgroepen vonden plaats met vijf tot zeven AMV's per woonlocatie. Jongens en meisjes namen aan aparte groepen deel, omdat de verwachting was dat het voor hen veiliger is om lastige onderwerpen met jongeren van hetzelfde geslacht te bespreken.

Programma focusgroepen. Per groep werden er drie focusgroepen gepland. Het doel van de eerste focusgroep was om elkaar te leren kennen op een informele manier en een vertrouwelijke sfeer te creëren. Tijdens de eerste focusgroep werd door de onderzoeker uitleg gegeven over het doel en opzet van het project (dit werd verduidelijkt d.m.v. een illustratie - zie bijlage). Daarnaast werd toegelicht wat de AMV's konden verwachten van deelname aan het onderzoek en werden er vragen gesteld rondom de dagelijkse activiteiten en besommeringen van de jongeren. De tweede bijeenkomst had als doel het in kaart brengen van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen waar de jongeren voor staan. Gevraagd werd naar bronnen van steun en kracht en wat de jongeren zelf dachten nodig te hebben om de uitdagingen aan te kunnen. Het doel van de derde bijeenkomst was het terugkoppelen

van hetgeen we van de jongeren hadden vernomen, waarbij zij de mogelijkheid kregen hierop feedback te geven en er kon nog dieper op onderwerpen worden ingegaan. De jongeren werden tot slot op de hoogte gebracht van de vervolgstappen van het project. De bijeenkomsten duurden ongeveer drie uur per keer. Tijdens alle bijeenkomsten werd er gezamenlijk wat gegeten en gedronken en een balspel gespeeld. De focusgroepen vonden plaats tussen mei 2016 en januari 2017 en er was altijd een onderzoeker/psycholoog, een Cultural Mediator (*culturele bemiddelaar*; CM) en een notulist aanwezig.

Cultural mediators (CM's). Aangezien de indruk heerst dat een groot gevoel van wantrouwen aanwezig is bij Eritrese AMV's (Van Beelen, 2016; Van Reisen, 2016) werd geadviseerd om niet meer zonder tolken te werken. Om de jongeren te kunnen bereiken en hun vertrouwen te winnen, is ervoor gekozen om samen te werken met CM's. Zij namen actief deel aan het communicatieproces en zijn instaat naast de taal ook de cultuur van Nederland en Eritrea of Syrië te 'vertalen'. Er zijn tevens vermoedens van onderling onbegrip en wantrouwen tussen de verschillende generaties van Eritreeërs (Van Reisen, 2016). Om deze reden is er gewerkt met CM's van ongeveer dezelfde generatie als de AMV's zijn, die goed in Nederland/België geaard zijn en die zich kunnen identificeren met de gemeenschap en de ervaringen van de AMV's.

Begeleiders

De data van de mentoren en jeugdbeschermers werden verzameld door middel van individuele semigestructureerde interviews. De interviews voor mentoren en jeugdbeschermers waren gericht op positieve ervaringen met Eritrese AMV's, op uitdagingen waar de begeleiders tegen aanlopen in de begeleiding, op wat de begeleiders nodig hebben om met deze uitdagingen om te gaan en op de relatie tussen de begeleider en jongere(n). De interviews duurden ongeveer 1 uur en vonden plaats tussen juni 2016 en november 2016.

Data-analyse

Er werden geluidsopnames gemaakt van de interviews met de mentoren en jeugdbeschermers, welke vervolgens getranscribeerd werden. Tijdens de focusgroepen met de AMV's werd zorgvuldig genotuleerd en zijn veldantekeningen en beeldregistraties verzameld. Deze informatie werd vervolgens geïmporteerd in het data-analyse programma MAXQDA 10. Thematische Content Analysis (Burnard, 1991; Burnard, Gill, Stewart, Treasure & Chadwick, 2008) werd als analysemethodiek gehanteerd. De eerste stap van deze analysemethode bestond uit open codering. Dit hield in dat de transcripties zorgvuldig werden gelezen en in fragmenten werden ingedeeld. Vervolgens werden de relevante fragmenten gelabeld en onderling vergeleken. Dit resulteerde in een codesysteem. Het open coderen werd voor drie focusgroepen met de AMV's, drie interviews met de jeugdbeschermers en drie interviews met mentoren onafhankelijk gedaan door twee onderzoekers (CE

& MS). Vervolgens werd dit proces besproken totdat er overeenstemming betreffende het codesysteem was. Bij de tweede stap vonden brainstormsessies tussen vier onderzoekers (CE, MS, TM & HB) plaats die zicht richtten op het ordenen van de codes (tekstfragmenten). Op basis van de sessies werd een categorieënsysteem opgesteld. Vervolgens werd als extra check alle transcripties weer teruggecodeerd; tekstfragmenten werden onderverdeeld in de categorieën en subcategorieën, wat resulteerde in een georganiseerde dataset (Burnard et al., 2008) Ten slotte werden overeenkomsten en verschillen tussen begeleiders en AMV's geanalyseerd alsook tussen de Syrische en Eritrese AMV's.

Na het interviewen van zes mentoren, zes jeugdbeschermers en zes bezoeken aan KWG's werd het punt van data-verzadiging bereikt. Dit houdt in dat de onderzoekers bij de analyse van een nieuw interview geen nieuwe informatie meer verkregen over de voor dit onderzoek relevante onderwerpen.

Bij de resultaten van de individuele interviews met de begeleiders wordt steeds het aantal deelnemers geëxpliciteerd dat een bepaalde uitspraak deed (zie Hoofdstuk 3). Bij de resultaten van de focusgroepen met AMV's was deze exacte becijfering vanwege het design niet mogelijk. Vandaar dat bij de beschrijving van deze resultaten onbepaalde telwoorden gebruikt zijn. Deze kunnen grofweg gekoppeld worden aan het percentage (met spreidingsbreedte) jongeren dat een bepaald onderwerp aankaartte, zoals weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2.

Onbepaalde telwoorden gekoppeld aan percentages

Woord	Percentage
Sommige/enkele	10-30%
Meerdere	40-50%
De meeste/veel/de meerderheid	60-90%
Alle	100%

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden thema's vanuit het perspectief van de jongeren en die van de begeleiding uiteengezet. Er worden geanonimiseerde citaten gegeven ter illustratie. Vervolgens worden per thema de perspectieven van de jongeren en de begeleiders gecumuleerd om verschillen en overeenkomsten in belevingen en observaties tussen de groepen zichtbaar te maken. Tabel 3 vat de voornaamste uitdagingen en behoeftes per thema samen.

Relatie

Eritrese AMV's

Alle Eritrese deelnemers vertellen dat ze moeite hebben om begeleiders te vertrouwen. Sommige jongeren geven hierbij aan dat dit komt doordat ze de indruk hebben dat ze niet naar hen luisteren en ze niet willen helpen. Een deelnemer licht toe dat wanneer een mentor al niet kan helpen bij kleine praktische dingen, zoals het plakken van een fietsband, ze zeker niet snel bij de begeleiding zullen aankloppen om belangrijke dingen. Verder geven veel jongeren aan dat vanwege de weinige contactmomenten met de jeugdbeschermers ze het moeilijk vinden om een vertrouwensband op te bouwen. Soms horen ze bijvoorbeeld een tijdlang niets van hun jeugdbeschermer waardoor ze het idee krijgen dat die niet met hun zaak, bijvoorbeeld met hun gezinsherenigingsprocedure, bezig is.

De meeste jongeren kunnen de formele taken van mentoren en jeugdbeschermers goed van elkaar onderscheiden. Hierbij benadrukken ze wel dat er in de praktijk toch vaker onduidelijkheid ontstaat. Soms weten ze niet met welke vraag ze bij wie terecht kunnen, omdat ze regelmatig van de ene begeleider naar de andere doorverwezen worden.

Verder is er bij alle jongeren sprake van onvrede over bepaalde regels en beslissingen die door de begeleiding worden genomen. Jongeren zeggen dat het voor hen vaak onduidelijk is op basis van wat beslissingen worden genomen en waarom regels, vrijheden en (financiële) mogelijkheden per woonlocatie zo verschillen. Sommige jongeren vragen zich bijvoorbeeld af waarom vrienden woonachtig op een andere KWG bepaalde zaken wel voor elkaar krijgen en zij niet (bijvoorbeeld het kunnen aansluiten bij een voetbalclub of mee mogen beslissen over het eten) of waarom ze na een bepaald tijdstip niet meer gebruik mogen maken van wifi. Ook vragen meerdere jongeren zich af waarom ze niet naar een KWE (een meer zelfstandige opvang) mogen. Jongeren geven aan bij elkaar informatie in te winnen, hetgeen soms wantrouwen naar de eigen begeleiding oproept. Ze merken namelijk dat sommige begeleiders iets wel voor zijn/haar pupillen geregeld hebben terwijl de eigen begeleiding aangeeft dat het niet kan.

Alle Eritrese AMV's geven aan niet alleen moeite te hebben met het vertrouwen in hun begeleiders, maar ook in het algemeen vertrouwen ze personen niet snel. Zo gaven de vrouwelijke deelnemers bijvoorbeeld aan moeite te hebben met het vertrouwen van de tolken. Ze hebben het idee dat tolken soms niet goed vertalen en mogelijk banden hebben met het Eritrese regime. Enkele AMV's

geven bijvoorbeeld aan dat ze het idee hebben dat soms niet alles vertaald wordt wat ze gezegd hebben en dat sommige tolken zich te actief mengen in het gesprek.

De relatie met docenten bleek belangrijk te zijn voor sommige jongeren, vooral op één KWG locatie benoemden alle jongeren het belang van deze relatie. Zij gaven aan dat hun docent veel voor hen betekende omdat die betrokkenheid toonde en samen met hen buitenschoolse activiteiten ondernam. Andere jongeren gaven echter aan dat de relatie met hun docent moeizaam verliep doordat ze het gevoel hadden dat deze docenten andere leerlingen voortrokken die de Nederlandse taal beter beheersten. Ze hadden de indruk dat docenten hen niet slim genoeg vonden.

“Een goede mentor beantwoordt je vragen, of geeft aan, als ie geen antwoord heeft, aan wie die de vraag zal gaan stellen en zo probeert het antwoord toch te krijgen. Een goede mentor is iemand die luistert naar je problemen en helpt met het vinden van oplossingen. Sommige mentoren geven ons hele korte antwoorden als we wat vragen. Ze proberen wat we vragen weg te duwen. Dat is niet goed.”
(Eritrese AMV)

P : Soms willen begeleiders ons niet horen. (Eritrese AMV)

I: Wanneer is dat dan? (Interviewer)

P : Bijvoorbeeld als we naar onze familie in Eritrea willen bellen omdat we niet genoeg hebben aan de tien euro om te bellen, dan zeggen ze dat kan niet. Als er iets ergs in Eritrea gebeurt willen we kunnen bellen. (Eritrese AMV)

I: Geven jullie dan ook duidelijk aan bij de mentor dat er iets ergs is gebeurd en dat jullie dat graag willen checken? (Interviewer)

P: Ja, er was bijv. net een grensconflict gaande omdat onze familie bij de grens woont maakten we ons heel erge zorgen maar we kunnen dus niet bellen. Ik heb sinds een maand niks van ze gehoord. (Eritrese AMV)

“We vertrouwen de tolken niet. Als de voogd om een document vraagt en wij zeggen dat we die niet kunnen krijgen, zegt de tolk dat we de documenten moeten hebben. Als we de tolken proberen uit te leggen dat we de documenten niet kunnen krijgen, dan zeggen ze: Nidos heeft het zo gezegd, dus jullie moeten het doen. Ze leggen dan niet aan Nidos uit wat wij zeggen. Dus de voogd hoort niet wat wij zeggen.” (Eritrese AMV)

Begeleiders

De meeste begeleiders ($n = 8$) geven aan dat het lastig is om een vertrouwensrelatie met Eritrese AMV's op te bouwen, onder andere omdat ze de indruk hebben dat deze jongeren vreemde mensen wantrouwen. Het merendeel van de begeleiders ($n = 9$) geeft aan dat de taalbarrière een probleem is. Het is vanwege die taalbarrière voor jongeren lastig om hun emoties uit te drukken alsook in de

verwerking of verstrekking van informatie. Sommige begeleiders voegen hieraan toe dat bepaalde informatie niet begrepen wordt door de jongeren, omdat het er in de samenlevingen waar zij vandaan komen heel anders aan toegaat. Zo beschrijft een mentor dat voor bijvoorbeeld het aanschaffen van een televisie ze moet wachten op goedkeuring van haar leidinggevende. Jongeren begrijpen niet dat zij ook afhankelijk is van anderen en zijn hierdoor ontevreden over haar functioneren, omdat zij de indruk hebben dat ze weinig voor hun doet.

Drie mentoren en vijf jeugdbeschermers geven aan dat ze toch wel het idee hebben dat de jongeren hen vertrouwen, omdat de jongeren hun steeds meer vertellen en meer betrekken in hun leven. Om vertrouwen op te bouwen geven de mentoren onder andere aan dat het belangrijk is om dingen voor de jongeren te doen ($n = 4$), samen activiteiten te ondernemen ($n = 2$) en oprechte interesse te tonen ($n = 2$). De jeugdbeschermers voegen hieraan toe dat het van belang is om duidelijk te zijn en afspraken na te komen ($n = 6$) en dat je als jeugdbeschermer ook de ouders van de jongeren moet proberen te contacteren ($n = 2$).

Bijna alle jeugdbeschermers vertellen dat ze ook contact hebben met de jongeren via Whatsapp ($n = 6$). Op deze manier kunnen ze tussen de fysieke afspraken door contact onderhouden. De meeste begeleiders ($n = 10$) maken weinig gebruik van tolken. Ze schakelen die enkel in bij precare situaties of juridische procedures, bijvoorbeeld bij gesprekken rondom de gezinsherenigingsprocedure. Enkele jeugdbeschermers ($n = 4$) vermoeden dat er soms door de tolken verkeerd wordt vertaald. Begeleiders benadrukken dat er behoefte is aan het (vaker) kunnen inschakelen van cultural mediators.

P: Bepaalde dingen werken hier anders dan in Syrië of in Eritrea. Dat zie je wel heel vaak. Ik zeg maar wat; in sommige landen is bijvoorbeeld veel corruptie en daar zou je de IND heel makkelijk kunnen omkopen als je geld hebt. Dat is hier niet. Je kunt hier niks omkopen. Hier gaat alles volgens een bepaald stramien; er is geen sprake van vriendjespolitiek, je kan niet even iemand bellen zodat je bijvoorbeeld voorrang krijgt. (Jeugdbeschermer)

I Bedoel je dat sommige jongeren nog niet begrijpen dat het hier anders werkt?(Interviewer)

P:Ja, ze zijn iets anders gewend. Bijvoorbeeld, ik denk dat als wij in Syrië waren en we zaten in hetzelfde probleem dan kon je met geld bijvoorbeeld zorgen dat je ouders sneller naar je toe zouden kunnen komen. Of als je de juiste personen om zou kopen. Volgens mij is dit ook in Eritrea zo. En dat is hier niet. Ze verwachten ook heel vaak van kan je niet iemand bellen om te zorgen dat het sneller gaat. Ik kan wel iemand bellen, maar het heeft geen nut want we houden ons gewoon aan afspraken want zo werkt dat hier en dat is iets waar ze toch wel tegenaanlopen. (Jeugdbeschermer)

Gecumuleerd

Eritrese AMV's blijken moeite te hebben met het opbouwen van een vertrouwensband met hun begeleiders, onder andere omdat zij het idee hebben dat er niet naar hen geluisterd wordt. De taalbarrière lijkt hier een belangrijke rol in te spelen. Jongeren geven aan meer inzicht te willen hebben op beslisprocedures en waarom bepaalde woonregels gelden. Doordat ze veel informatie inwinnen bij andere Eritrese jongeren, merken ze dat sommige dingen op de verschillende locaties anders geregeld zijn en dat vormt een bron voor onvrede en wantrouwen jegens begeleiders. Continuïteit in contact, meer uitleg over regels en openheid over waar de begeleiding 'achter de schermen' mee bezig is kan zorgen voor meer inzicht, rust en vertrouwen.

Psychische stress

Eritrese AMV's

Alle deelnemers geven aan dat de gezinsherenigingsprocedure hun belangrijkste bron van stress is. Dit komt onder andere doordat deze procedure vaak onduidelijk is, ze vaak lang moeten wachten, het lastig is om de juiste documenten te bemachtigen en ze weinig contact hebben met jeugdbeschermers om hierover te praten. Tevens maken alle jongeren zich zorgen om de situatie waarin familieleden zich bevinden. Ze geven hierbij aan dat sommige familieleden nog in Eritrea zijn terwijl anderen in bijvoorbeeld Sudan of Israël verblijven. De jongeren vertellen dat zij het lastig vinden om hun familie te informeren over de complexe gezinsherenigingsprocedure. Ze geven aan dat ze bang zijn dat familieleden bij het horen van slecht nieuws hieromtrent ze zelf de gevaarlijke vlucht zullen wagen. Dit willen zij voorkomen, omdat ze zelf hun vluchtreis als zeer negatief hebben ervaren.

Ook vertellen alle jongeren dat ze zich zorgen maken om hun financiële situatie. Ze hebben onder andere niet genoeg beltegoed om contact op te kunnen nemen met familieleden. Ook geven enkele deelnemers aan dat ze moeten betalen aan mensensmokkelaars. De meeste jongeren vinden het moeilijk om aan familieleden of vrienden uit te leggen dat ze maar over heel weinig geld beschikken. Zo geeft een deelnemer aan dat hij het zelf tijdens zijn vlucht ook niet geloofde toen een in het westen verblijvend familielid meldde geen geld te hebben.

In reactie op de stress die ze ervaren rapporteren ze klachten; zo geeft de meerderheid aan last te hebben van slaap- en concentratieproblemen. Sommigen melden niet alleen door actuele stressoren klachten te ervaren, maar ook nachtmerries te hebben over hetgeen ze in het verleden, bijvoorbeeld tijdens de vlucht, hebben meegemaakt. Andere jongeren geven aan dat ze door de stress moeite hebben met het reguleren van emoties en daardoor snel agressief worden. Een deelnemer vertelt bijvoorbeeld dat hij heel boos is geworden op zijn jeugdbeschermer omdat die slecht nieuws bracht over zijn gezinsherenigingsprocedure. Hieraan voegt hij toe dat gezien de beperkte tijd die de jeugdbeschermer voor hem beschikbaar heeft en de afhankelijkheidspositie het onhandig van hem was om op dat moment boos te worden. Dit ging namelijk ten koste van de mogelijkheid om andere vragen aan de jeugdbeschermer te stellen en wellicht ook ten koste van de goede wil van zijn begeleider.

Wat betreft het omgaan met stress geven alle Eritrese AMV's aan dat religie hen hierbij helpt. Voor sommige jongeren is religie hun enige bron van hoop. In twee KWG's geven jongeren aan dat het ze ook helpt om over hun stress met vrienden te kunnen praten. Zij kunnen daarover niet met familie praten omdat ze niet willen dat die zich zorgen maken. Verder geven de meeste jongeren aan dat wanneer ze stress hebben ze in bed gaan liggen. Enkelen melden dat bijvoorbeeld wandelen, sporten, werken en het naar muziek luisteren kan helpen.

I: Heb je geen stress om jezelf? (Interviewer)

P: Nee, alleen over onze familie. Waarom zouden we over onszelf stressen, we zijn hier en we kunnen voor onszelf zorgen. (Eritrese AMV)

“Mijn voogd zei dat zij mijn broer wel kon bellen om te laten weten dat ik geen geld heb. Hier ben ik boos over, omdat mijn voogd niet begrijpt dat ik dit juist niet wil, omdat ik niet wil dat mijn familie zich zorgen maakt.” (Eritrese AMV)

Begeleiders

De meeste begeleiders ($n = 12$) geven aan dat de gezinsherenigingsprocedure, zorgen over de familie ($n = 11$) en geld ($n = 6$) bronnen van stress zijn voor de jongeren. Bijna alle begeleiders ($n = 14$) hebben tevens het idee dat meegemaakte schokkende gebeurtenissen, onder andere tijdens de vlucht, stress veroorzaken. Daarnaast vertellen begeleiders dat de jongeren ten gevolge van stress slaapproblemen hebben ($n = 6$), zich ziek kunnen voelen ($n = 2$), problemen op school ervaren ($n = 4$) en agressief kunnen zijn ($n = 3$). De meeste mentoren ($n = 8$) geven aan dat het helpt om duidelijkheid omtrent de gezinsherenigingsprocedure te creëren.

De meeste begeleiders melden dat jongeren het moeilijk vinden om gepaste hulp te vinden voor Eritrese AMV's die last hebben van psychische klachten. Men heeft ($n = 8$) het idee dat traumabehandeling deze jongeren zou kunnen helpen, maar ze ervaren te veel drempels op de weg naar de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Dit komt volgens hen o.a. doordat er een taboe heerst onder de Eritrese jongeren op de geestelijke gezondheidszorg, de hulpverlening niet goed aansluit bij de behoeftes (leefwereld en cultuur) van de jongeren en wachtlijsten en intakeprocedures afschrikken.

Vijf begeleiders geven aan dat de jongeren niet over stress praten. Enkele mentoren ($n = 3$) geven aan dat ze, wanneer een jongere boos of verdrietig is, ze er met de betrokkene rustig over praten en drie mentoren vinden het belangrijk dat jongeren hun emoties kunnen uiten.

“Wat betreft gezinshereniging. Het is voor ons heel onduidelijk, er verandert iedere week wel weer iets. We krijgen van hoger af te horen wat de IND nu weer vraagt. [...] Als het voor ons onduidelijk is, dan is het voor de jongeren al helemaal onduidelijk, dan kan je het niet goed overbrengen.” (Jeugdbeschermer)

Gecumuleerd

Alle deelnemers benoemen dezelfde bronnen van stress (voornamelijk de complexe gezinsherenigingsprocedure, zorgen om familieleden en de financiële situatie van de jongeren). Enkele begeleiders hebben het idee dat Eritrese jongeren eigenlijk niet over stress praten, al vertellen ze zelf wel dat ze dat met vrienden doen en dat dit voor hen een manier is om daarmee om te gaan.

Vorbereiding tot zelfstandig wonen

Eritrese AMV's

Alle jongeren geven aan dat ze school en het leren van de Nederlandse taal heel belangrijk vinden, om zelfstandig te kunnen gaan wonen, te integreren, te studeren en bijvoorbeeld om brieven van instanties te kunnen begrijpen. Jongeren in twee KWG's benoemen expliciet dat schoolgaan zelf geen stress veroorzaakt, maar dat stress wel de oorzaak kan zijn van problemen op school (o.a. concentratieproblemen).

Alle jongeren geven aan dat ze proberen te integreren en te participeren in de Nederlandse maatschappij door activiteiten te ondernemen, zoals sporten met Nederlandse jongeren. Zij geven echter ook aan dat vanwege de taalbarrière, hun leefomgeving en cultuurverschillen dit niet zo goed lukt en dat ze weinig of helemaal geen contact hebben met Nederlandse jongeren. Ze leggen uit dat doordat ze samenwonen met vluchtelingen en naar school gaan met vluchtelingen, ze in hun dagelijkse leven weinig Nederlandse leeftijdgenoten ontmoeten. De meerderheid (zowel jongens als meisjes) zegt ook verlegen te zijn en hierdoor niet makkelijk contact te maken maar dat wel graag zouden willen. Een deelnemer legt ook uit dat contact maken in Nederland moeilijker verloopt dan in Eritrea, omdat in Eritrea mensen elkaar op straat aanspreken en mensen ook tijd hebben (en nemen) om een praatje met je te maken. In Nederland moet je hiervoor een afspraak maken, legt hij uit.

Alle jongeren geven aan dat taken zoals koken en boodschappen doen, goed verlopen. Ze kunnen echter niet goed aangeven wat ze nou nodig denken te hebben als ze op hun 18de zelfstandig in Nederland moeten gaan functioneren. Ze geven aan dat wanneer hun familie komt alles wel goed zal gaan en voegen hieraan toe dat hun lot in Gods hand ligt, maar de meesten raken in paniek bij de gedachte aan het volledig zelfstandig moeten zijn na hun 18e. Ze hebben binnen de Eritrese gemeenschap wel mensen om op terug te vallen, maar kunnen naast hun contactpersoon van Vluchtelingenwerk verder geen Nederlandse contactpersoon noemen bij wie ze na hun 18de terecht zouden kunnen.

“De school geeft ons niet echt stress. Maar omdat we aan zoveel dingen moeten denken is het moeilijk om goed op te letten en alles te verwerken. Sinds ik hier kwam en er niks veranderde aan de situatie (gezinsherenigingsprocedure) maak ik niet meer zo snel vooruitgang in het leren van Nederlands. Mijn vermogen om te onthouden, te herinneren en informatie op te halen is minder goed dan eerst. Als iemand iets aan mij vertelt, vergeet ik dat weer snel.” (Eritrese AMV)

Begeleiders

Alle mentoren melden dat zij de jongeren ondersteunen in het leren van de Nederlandse taal, onder andere door het met ze te spreken, door met hen naar de Nederlandse televisie te kijken en door hen te helpen met het maken van huiswerk. Drie mentoren en de helft van de jeugdbeschermers geven aan dat het naar school gaan goed verloopt bij deze groep en voegen hieraan toe dat de meeste Eritrese AMV's gedisciplineerd en gemotiveerd zijn. Wanneer de begeleiders de jongeren moeten stimuleren bespreken zij hoe school kan aansluiten bij de persoonlijke doelen van de jongeren zelf en wordt er uitleg gegeven over de leerplicht.

Volgens zowel de jeugdbeschermers als de mentoren vormen de Eritrese AMV's een hechte en gesloten groep waarbinnen voornamelijk Tigrinya wordt gesproken, wat tot gevolg heeft dat het lastig is voor Eritrese AMV's in de Nederlandse samenleving te integreren. Wel geven begeleiders (n=9) voorbeelden van manieren waarop de jongeren deelnemen of proberen deel te nemen aan de Nederlandse maatschappij, via sportactiviteiten, (vrijwilligers)werk, en het vieren van Nederlandse feestdagen. Een begeleider benoemt expliciet dat de gezinshereniging veel tijd in beslag neemt in het contact, waardoor er weinig tijd overblijft om aan andere zaken aandacht te besteden.

De meerderheid van de begeleiders geeft aan dat taken zoals koken, schoonmaken en boodschappen doen redelijk goed verlopen. Ook al zijn de jongeren op het gebied van huishoudelijke taken redelijk zelfstandig, de meeste mentoren ($n = 6$) en jeugdbeschermers (4) geven aan dat het ontwikkelen van zelfredzaamheid op andere gebieden (vooruitdenken, omgaan met geld, afspraken maken met instanties, begrip van hoe het werkt in Nederland) lastig voor ze is. Ook al hebben de jongeren zelf vaak al het idee zelfstandig te zijn, moeten ze volgens de begeleiding nog belangrijke stappen zetten voordat ze op zichzelf kunnen gaan wonen. Volgens begeleiders is het nodig dat deze jongeren ook na hun achttiende hulp krijgen.

“Sommige pupillen zijn pas op hun 17de naar Nederland gekomen. Om dan in één jaar én de taal te leren én dan ook nog onder de knie te krijgen hoe de Nederlandse maatschappij werkt en alle instanties werken is echt too much.” (Jeugdbeschermer)

Gecumuleerd

Alle perspectieven geven aan dat school en de Nederlandse taal leren zeer belangrijk is voor Eritrese AMV's. Dagelijkse stressoren en de hechte Eritrese omgeving zijn factoren die dit kunnen belemmeren. Alle perspectieven geven aan dat de jongeren redelijk zelfstandig zijn op het gebied van dagelijkse taken, zoals schoonmaken en koken. Volgens de begeleiding hebben de jongeren wel moeite met overige taken die te maken hebben met zelfstandig wonen in Nederland. Zowel de jongeren zelf als hun begeleiders maken zich zorgen over hoe het zal gaan wanneer de jongeren achttien worden en niet meer onder voogdij van Nidos staan.

Cultuur

Eritrese AMV's

Alle jongeren geven aan dat hun religie, de Eritrees-Orthodoxe Tewahedo Kerk, (naast hun familie) het belangrijkste is in hun leven. Religie geeft rust en het leert hen respect en goed gedrag. In Eritrea besteedden de meeste jongeren nog niet zoveel tijd aan religie. Volgens hen heeft religie nu een belangrijker plek in hun leven gekregen doordat ze ouder zijn geworden, hun ouders afwezig zijn en ze meer stress ervaren dan destijds. In twee KWG's geven de jongeren aan dat het reizen naar de kerk erg duur is, waardoor ze soms niet kunnen gaan en waardoor ze spanning ervaren. Jongeren uit één KWG voegen hieraan toe dat zij niet op bijbel-les mogen, omdat zij volgens de mentoren hieraan te veel tijd kwijt zijn. Jongeren uit een andere KWG geven aan dat zij van de mentoren niet naar de kerk mogen en om deze reden thuis bidden. Het is voor hen onduidelijk waarom dat niet mag.

In twee KWG's kwam het onderwerp boze geesten ter sprake. Een groep geeft aan dat zij geen ervaring met boze geesten hebben, maar er wel in geloven. De andere groep vertelt dat een deel van de Eritrese AMV's in hun KWG bezeten is. Het helpt om een stuk uit de Bijbel voor te lezen wanneer zij een aanval van bezetenheid hebben.

Als het gaat om verschillen tussen Eritrese en Nederlandse jongeren, geeft de meerderheid aan dat Eritreeërs verlegen zijn en daarom moeite kunnen hebben om mensen aan te spreken. Sommige jongeren geven aan dat er binnen hun leefwereld niet over seksualiteit gesproken wordt.

“Als we problemen hebben gaan we bidden omdat Hij de enige is die ons kan helpen.” (Eritrese AMV)

Begeleiders

Alle mentoren en bijna alle jeugdbeschermers ($n = 7$) geven aan dat religie een grote rol speelt in het leven van Eritrese AMV's. Ze merken op dat jongeren veel bidden, regelmatig naar de kerk gaan en afbeeldingen van religieuze iconen op hun kamer hebben. Het positieve van hun religieus zijn is volgens meerdere begeleiders ($n = 6$) dat het de jongeren houvast en steun geeft. Daarnaast vinden drie mentoren dat het ook positief is dat religie de groep bij elkaar brengt. Meerdere begeleiders ($n = 8$) vinden dat religie wel veel tijd in beslag neemt en onder andere het leren van Nederlands, het participeren in de Nederlandse maatschappij en het ondernemen van andere activiteiten in de weg staat. Een begeleider voegt hieraan toe het idee te hebben dat er indoctrinatie vanuit de kerk plaatsvindt.

Sommige begeleiders ($n = 5$) hebben ervaring met aanvallen wegens bezetenheid. Zij geven aan dit persoonlijk te interpreteren als een herbeleving of een gevolg van te veel stress. Deze mentoren hebben duidelijke afspraken met de jongeren en met het team gemaakt over hoe op een dergelijke aanval te reageren; er moet altijd een begeleider bij blijven, ook enkele groepsgenoten mogen dat maar die mogen de bezeten pupil niet slaan, wel besprenkelen met water en fragmenten uit de Bijbel voordragen. Vier jeugdbeschermers geven aan dat ze niet weten wanneer ze zouden moeten ingrijpen

als ze te maken krijgen met ‘boze geesten’. Een jeugdbeschermer geeft hierbij aan dat hij het lastig vindt om enerzijds de eigen cultuur van de jongeren te respecteren en anderzijds hun mentale welzijn te willen beschermen. De meerderheid van de begeleiders zegt behoefte te hebben aan voorlichting over die Eritrese cultuur, bijvoorbeeld middels een cursusdag door cultural mediators. Ook benoemen enkele begeleiders expliciet het belang van kennisoverdracht naar de jongeren rondom belangrijke thema’s als seksualiteit en stress en dat dit te weinig gebeurt.

“Ik snap dat je geloof belangrijk is en dat willen we ook echt ondersteunen, maar om de hele dag op je kamer te zitten om van alles over te schrijven van de Bijbel, dat is ook niet helemaal de bedoeling.”
(Mentor)

Gecumuleerd

Alle perspectieven benoemen dat religie erg belangrijk is voor Eritrese AMV’s. De Eritrese jongeren voelen zich belemmerd in het belijden daarvan (ze willen meer) en zouden hierin graag meer vrijheid krijgen. Terwijl de begeleiders wel het belang van religie zien, maar het ook ervaren als een belemmering omdat het volgens hen een negatieve invloed heeft op andere ‘taken’, zoals integreren in de Nederlandse samenleving. Verder geeft de begeleiding aan dat ze informatie missen over de Eritrese cultuur. Sommige begeleiders zijn onzeker over wanneer en hoe ze moeten ingrijpen bij aanvallen van bezetenheid.

Vrijtijdsbesteding

Eritrese AMV’s

Meerdere jongeren geven aan dat ze in hun vrije tijd sporten, zoals voetbal, fitness, hardlopen en zwemmen. Daarnaast geven enkele jongeren aan dat ze graag televisie kijken, naar muziek luisteren en werken. Alle jongeren geven aan dat ze eigenlijk te weinig activiteiten ondernemen. Zo wordt onder andere genoemd dat er door de begeleiding weinig wordt georganiseerd, dat er te weinig geld is om activiteiten te kunnen uitvoeren en ze hierin weinig hulp van de begeleiding in krijgen. Daar wordt aan toegevoegd dat ze soms te veel stress hebben om überhaupt iets te ondernemen.

“We sliepen de hele zomer, omdat we geen geld hadden en niemand iets organiseerde.” (Eritrese AMV)

Begeleiders

Alle mentoren geven enkele voorbeelden van activiteiten die ze samen met de jongeren ondernemen, zoals voetballen ($n = 4$) en samen evenementen zoals Koningsdag vieren ($n = 3$). Ook geven sommige jeugdbeschermers aan af en toe iets met hun pupil te ondernemen zoals samen een ijsje gaan halen. Ze stellen dat het op die manier makkelijker is om contact te maken met Eritrese AMV’s. Alle mentoren geven aan dat de jongeren sporten, waaronder hockey, voetbal en zwemmen. Volgens de meeste mentoren ($n = 5$) is de geringe motivatie en weinig initiatief van de Eritrese jongeren een barrière bij

het ondernemen van activiteiten. Daarnaast geven enkele mentoren aan dat ook geld, spanning en de hoeveelheid tijd die aan de kerk wordt besteed, barrières kunnen zijn.

“Dan gaven ze ook wel aan, we doen zo weinig, we zitten heel veel thuis, maar dan hadden we iets georganiseerd, en dan wilden ze niet mee. Dus dan stop je daar op een gegeven moment mee.”
(Mentor)

Gecumuleerd

Uit de interviews en focusgroepen blijkt dat het ondernemen van activiteiten zowel door jongeren als hun begeleiders positief wordt gewaardeerd. Echter ondernemen Eritrese AMV's weinig activiteiten. De jongeren geven aan dat er op de KWG's niet veel wordt georganiseerd en dat ze niet genoeg geld hebben om bepaalde activiteiten te ondernemen. Terwijl mentoren aangeven dat de jongeren weinig gemotiveerd zijn om deel te nemen aan hetgeen georganiseerd wordt. Hierdoor merken ze dat ze de motivatie verliezen om activiteiten voor deze jongeren te organiseren.

Vergelijkingsgroep

Uit de focusgroepen met de Syrische jongeren kwamen dezelfde hoofdthema's naar voren. Er bleken echter wel verschillen te zijn wat betreft de invulling van de thema's. Uit zowel de focusgroepen met de jongeren als uit de interviews met de begeleiders bleek bijvoorbeeld dat er een minder grote taalbarrière bestaat tussen de Syrische AMV's en hun begeleiders, omdat sommige Syriërs ook al een beetje Engels kunnen en sommige begeleiders Arabisch spreken. Ook geven begeleiders aan dat ze bij de Eritrese groep veel meer moeten herhalen en dat het voor Eritrese jongeren vaak moeilijker is grip te krijgen op de Nederlandse samenleving en dat ze onbekender zijn met sociale codes in Nederland. Eritrese jongeren hebben vaak minder opleiding genoten en een langere periode over de vlucht gedaan dan de Syrische jongeren.

Alle Syrische jongeren geven aan dat zij net als de Eritrese AMV's problemen ervaren met het opbouwen van een relatie en vertrouwensband met mentoren en jeugdbeschermers. Ook zij hebben moeite met het opbouwen van vriendschappen en een vertrouwensband met mensen buiten de begeleiding, onder andere omdat zij ervaren dat Nederlanders bang voor ze zijn. De Syrische jongeren hebben het gevoel gediscrimineerd te worden, aangezien Nederlanders vaak boos naar ze kijken en een enkeling zelfs een keer bespuugd is.

Wat betreft de gezinsherenigingsprocedure geven begeleiders aan dat dit meestal minder ingewikkeld is voor Syrische jongeren, onder andere omdat het voor hen makkelijker is om aan de benodigde documenten te komen. De Syrische jongeren geven echter wel aan dat de gezinsherenigingsprocedure ook bij hen veel stress veroorzaakt. De gezinshereniging van enkelen van hen werd in de periode dat de focusgroepen plaatsvonden gehonoreerd. Opvallend was dat de jongeren na de goedkeuring van de gezinshereniging positiever spraken over de relatie met hun

jeugdbeschermers en veel minder stress ervaarden. Zowel de jeugdbeschermers als de jongeren geven ten slotte aan dat religie een minder grote rol speelt bij Syrische AMV's dan bij Eritrese AMV's.

Tabel 3.

Uitdagingen en behoeften van Eritrese AMV's en hun begeleiders, opgesplitst per thema

Thema's		
Relatie	<i>Uitdagingen</i>	Wantrouwen; Taalbarrière; Onduidelijkheid over rolverdeling begeleiders en gemaakte beslissingen.
	<i>Behoeften</i>	Praktische hulp; Continuïteit in contact; Duidelijkheid en zeggenschap omtrent beslissingsprocedures en woonregels; Mogelijkheid tot inschakelen CM's en/of capabele tolken
Psychische Stress	<i>Uitdagingen</i>	Meegemaakte schokkende gebeurtenissen; Zorgen om familie en gezinsherenigingsprocedure; Financiële situatie; Andere actuele stressvolle omstandigheden; Stressklachten; Drempels tot verwijzing GGZ
	<i>Behoeften</i>	Duidelijkheid omtrent de gezinsherenigingsprocedure; Drempels verlagen tot verwijzing GGZ
Voorbereiding tot zelfstandig wonen	<i>Uitdagingen</i>	Weinig contact met Nederlanders; Achterstand in taal en opleiding; Verlegenheid; Hechte gemeenschap; Beperkte tijd
	<i>Behoeften</i>	Verbreiding sociaal netwerk in Nederland; Nazorgbeleid vanaf het 18 ^e levensjaar
Cultuur	<i>Uitdagingen</i>	Frictie omtrent religie tussen AMV's en begeleiders; Bezetenheidsaanvallen; Kloof tussen Eritrese- en Nederlandse cultuur
	<i>Behoeften</i>	Gezond evenwicht tussen religieuze activiteiten en overige activiteiten; Bevorderen van kennis van begeleiders over Eritrese cultuur; Voorlichting voor jongeren, aansluitend bij de belevingswereld en culturele referentiekaders (o.a. over Nederlandse cultuur, seksualiteit en stress)
Activiteiten	<i>Uitdagingen</i>	Weinig georganiseerde activiteiten; Moeite met activeren deelname aan georganiseerde activiteiten; Gebrek aan financiële middelen
	<i>Behoeften</i>	Afstemming (inspraak) omtrent activiteiten; Tips over het motiveren voor deelname aan georganiseerde activiteiten; Kennis over mogelijkheden tot vergroten budget

Noot. Er is sprake van interactie en overlap tussen de thema's. Bovendien worden sommige uitdagingen gekarakteriseerd door dualiteit, omdat ze niet alleen als een uitdaging maar ook als een bron van kracht beschouwd moeten worden (bijvoorbeeld de hechte gemeenschap die voor sociale steun zorgt, maar tevens het integratieproces kan belemmeren)

4. Beschouwing

In het voorgaande zijn alle uitkomsten systematisch weergegeven. Opvallend hierbij is dat dezelfde hoofdonderwerpen aanbod komen tijdens alle focusgroepen met de jongeren en interviews met de begeleiders. Dit afsluitende hoofdstuk extraheert de centrale punten uit het onderzoek. Ze vormen aanknopingspunten voor aanbevelingen en het vervolg van het project.

Gedurende het onderzoek werden niet alleen de uitdagingen en behoeftes van Eritrese AMV's zichtbaar, ook hun competenties kwamen duidelijk naar voren. De jongeren die we in dit onderzoek gesproken hebben konden, wanneer hier open naar gevraagd werd, duidelijk aangeven hoe verschillende factoren hun welzijn en gedrag beïnvloedden en waarom bepaalde zaken lastig voor ze waren. Bovendien laten ze allemaal veel verantwoordelijkheidsbesef zien. Bijvoorbeeld op het gebied van school (ze waren ook erg gemotiveerd om de Nederlandse taal te leren), dagelijkse taken en ten opzichte van achtergebleven familieleden. Ze zijn tevens instaat elkaar onderling te ondersteunen bij het omgaan met bepaalde moeilijkheden.

Echter, de hoge mate van stress, de culturele kloof, en de achterstand in taal en opleiding maken het wel noodzakelijk dat Eritrese AMV's ondersteuning nodig hebben op bepaalde gebieden, waaronder praktische zaken zoals de financiële administratie. De jongeren zelf (alsook hun begeleiders) maken zich dan ook zorgen over hoe het ze zal vergaan als zij achttien worden en er volledige zelfstandigheid van ze verwacht wordt. AMV's interacteren met hun sociale omgeving. Hun eigen welzijn is onlosmakelijk verbonden met de situatie in hun thuisland, het functioneren van de begeleiding, en de actualiteit van hun situatie in de Nederlandse maatschappij (IND-beslissingen) en kan daarmee zeer fluctueren. Zo beoordelen bijvoorbeeld de Syrische AMV's na goedkeuring van de gezinshereniging hun relatie met begeleiders veel positiever dan daarvoor en geven Eritrese AMV's aan dat door stress vanwege onzekerheid m.b.t. de gezinsherenigingsprocedure hun leervermogen verminderde. Ook vroegere ervaringen van Eritrese AMV's kunnen invloed hebben op hoe ze omgaan met huidige beproevingen. Bijvoorbeeld wantrouwen jegens anderen heeft mogelijk te maken met negatieve ervaringen in Eritrea of tijdens de vlucht. Ook kan het vertrouwen in volwassenen geschaad zijn doordat ze al op jonge leeftijd van hun ouders gescheiden zijn (Van Beelen, 2016). Een ander voorbeeld betreft het aanpassen aan het onderwijs in Nederland. Omdat vele al een geruime tijd niet naar school zijn geweest en vanwege verschillen tussen onderwijsmethoden in Eritrea en Nederland, is het mogelijk dat jongeren moeite hebben met het doorgronden van het Nederlandse onderwijssysteem.

De langdurige en complexe gezinsherenigingsprocedure en de verantwoordelijkheid die ze ervaren ten aanzien van familieleden zijn de voornaamste stressfactoren bij Eritrese AMV's. Deze hebben een negatieve uitwerking op de verschillende ontwikkelingstaken waarvoor ze worden gesteld. Het gaat hierbij niet alleen om algemene ontwikkelingstaken waarvoor doorgaans alle adolescenten

zich gesteld weten, maar ook om extra ontwikkelingstaken die alleen gelden voor een bepaalde categorie jongeren en die samenhangen met specifieke kenmerken van die jongeren en van hun specifieke leefsituatie, zoals omgaan met normen en waarden uit twee culturen, een plaats moeten verwerven in een vreemde samenleving, het samenleven met andere AMV's en het onderhouden van een behoorlijke relatie met begeleiders.

Knelpunten zoals de taalbarrière, wantrouwen jegens anderen, verlegenheid, onbekendheid met de sociale codes in Nederland, gebrek aan financiële middelen om zelf activiteiten te ondernemen, en gebrek aan gelegenheid voor spontane ontmoetingen belemmeren een soepel contact met Nederlanders. Uit het onderzoek (en ook uit onze eigen ervaringen tijdens het uitvoeren van het onderzoek) blijkt dat het aanvankelijke wantrouwen jegens anderen opgeheven kan worden door bijvoorbeeld informele settings te creëren, oprechte interesse te tonen en samen activiteiten te ondernemen waardoor stukje bij beetje vertrouwen gewonnen kan worden. De Eritrese AMV's hebben overigens wel veel contacten binnen de eigen woongroep en de Eritrese gemeenschap. Aan dit nogal besloten sociale netwerk ontleen de jongeren mentale en praktische steun en dit is vooral vanwege de afwezigheid van ouders en overige familieleden en vrienden van groot belang. Maar tegelijkertijd belemmert dit ook weer het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk met Nederlanders.

Rond religie geldt een soortgelijke paradox. Bidden en kerkgang bieden steun en houvast, maar nemen veel tijd in beslag. Dit veroorzaakt fricties tussen de jongeren en hun begeleiders. De jongeren willen graag nog meer tijd spenderen aan hun geloof maar de begeleiding verlangt een gezond evenwicht tussen religieuze activiteiten en het ondernemen van activiteiten buiten de eigen gesloten hechte gemeenschap.

De jongeren hebben grote behoefte aan meer informatie en recht op zeggenschap. Het gaat dan om de gezinsherenigingsprocedure, opvangregelgeving, woonregels binnen de KWG, hun financiën en het 18-plus beleid. Begeleiders geven hierbij aan dat gebrek aan veronderstelde voorkennis en inzicht ervoor kan zorgen dat de informatie die zij verschaffen niet aansluit bij de belevingswereld en het culturele referentiekader van de jongeren. Ook blijkt informatie over bijvoorbeeld de gezinsherenigingprocedure voortdurend te wijzigen waardoor het ook voor de begeleiding lastig wordt om deze adequaat naar de jongeren over te brengen. Er bestaat onduidelijkheid over bij wie ze met welke vragen terecht kunnen: mentoren weten niet alles en jeugdbeschermers zijn niet altijd beschikbaar. Onduidelijkheid en weinig informatie lijkt ertoe te leiden dat jongeren het gevoel krijgen weinig controle te hebben. Wanneer zij over informatie beschikken, geeft dit ruimte om de controle in eigen handen te houden. Om toch informatie te verkrijgen, vallen de jongeren vaak terug op de eigen gemeenschap. Enerzijds toont dit aan dat de jongeren instaat zijn op andere manieren informatie in te winnen en elkaar kunnen ondersteunen. Anderzijds brengt dit risico's met zich mee, omdat binnen de gemeenschap ongenueanceerde boodschappen circuleren. Daarbij valt hen dan de verschillen op in de ondersteuning per woonlocatie, per gemeente en begeleider, hetgeen nogal eens als oneerlijk ervaren kan worden en soms zelfs wantrouwen jegens de eigen begeleiders in de hand werkt.

Door de Syrische jongeren worden dezelfde thema's belangrijk gevonden (alleen religie speelt bij hen duidelijk een veel minder belangrijke rol). Hieruit blijkt dat onder AMV's uit verschillende landen dezelfde uitdagingen, knelpunten en behoeftes leven. Er blijkt echter verschil in achtergrond die bepaalde uitdagingen ingewikkelder kunnen maken: Syrische jongeren hebben bijvoorbeeld vaak meer opleiding genoten dan hun Eritrese leeftijdsgenoten en de gezinsherenigingsprocedure blijkt voor de Syrische jongeren vaak minder gecompliceerd.

Beperkingen van deze studie

Bij het onderzoek werd ervoor gekozen om de jongeren door middel van focusgroepen te spreken, onder andere omdat focusgroepen de onderlinge discussies stimuleren. Dit had echter als belemmering dat enkele beladen onderwerpen, zoals seksualiteit en de nadelen van een hechte groep niet tot in detail uitgevraagd konden worden om de veiligheid binnen de groep te waarborgen. Om meer inzicht in dergelijke met taboes omgeven onderwerpen te krijgen kan het om die reden interessant zijn om de jongeren ook individueel te spreken. Aangezien de huidige studie zich specifiek richtte op Eritrese AMV's, wonend in KWG's, zijn de bevindingen niet te generaliseren naar jongeren in andere opvangomstandigheden, zoals de procesopvanglocaties (POL). Bovendien heeft dit onderzoek weinig rekening gehouden met verschillen tussen Eritrese AMV's. Sommigen komen bijvoorbeeld uit Eritrese dorpen terwijl andere uit de stad, en sommigen hebben meer opleiding genoten dan anderen. In staat zijn om Engels te spreken en vertrouwd zijn met een stedelijke samenleving zijn ook factoren die makkelijkere aanpassing aan westerse samenlevingen kunnen voorspellen (Weine et al., 2013).

Algemene aanbevelingen

Deze richten zich op het versterken van de sociaal-maatschappelijke positie en zelfredzaamheid van de groep en het verbeteren van de relatie tussen Eritrese AMV's en hun begeleiding. Ze zijn gedestilleerd uit de beschreven behoeftes en tips van de jongeren en van de begeleiders zelf.

1. Aandacht besteden aan de competenties van jongeren. Breng dus niet alleen de kwetsbaarheden, maar ook de competenties van jongeren in kaart.
2. Laagdrempelige en concrete informatie in de eigen taal over onderwerpen die onduidelijkheid en stress veroorzaken: (1) Informatie over relevante regelgeving zoals over de gezinsherenigingsprocedure, geldzaken en woonregels; (2) Overzicht van bij wie ze met welke vragen terecht kunnen; (3) Informatie over hun rechten en plichten in Nederland. Hierbij is het belangrijk de belevingswereld, opleidingsniveau en culturele referentiekaders van de jongeren als vertrekpunten te nemen. Op deze manier wordt mogelijk ook het circuleren van onjuiste en ongenueanceerde informatie voorkomen.
3. Het screenen, toegankelijk maken en inzetten van (betrouwbare) competente tolken om de taalbarrière en miscommunicatie tegen te gaan. En daarnaast 'Cultural mediators' inzetten om

discrepancies tussen de Nederlandse en Eritrese cultuur te herkennen en wederzijds intercultureel begrip te bevorderen.

4. Benutten van ervaringsdeskundigheid door contact met voormalige AMV's te stimuleren met het oog op het vergroten van het sociale netwerk in Nederland en het vergroten van het begrip aangaande de Nederlandse cultuur en wetgeving. Denk bijvoorbeeld aan het organiseren van buddyprojecten.

5. Als begeleiders investeren in het winnen van vertrouwen, door jongeren meer inspraak te geven als het gaat om bepaalde woonregels en activiteiten, door tijd te nemen, samen activiteiten te ondernemen, informele settings te creëren, aannames bij de jongeren te checken, ook iets over jezelf te vertellen (niet alleen verschillen benadrukken maar ga ook opzoek naar overeenkomsten tussen jou en de jongere) en een nieuwsgierige, open en onbevooroordeelde houding aan te nemen.

6. Continuïteit in contact tussen de jongeren en hun jeugdbeschermers en meer transparantie over waar de begeleiding 'achter de schermen' mee bezig is. Denk hierbij aan regelmatig individueel face to face contact, aangevuld met whatsapp-berichten waarmee jongeren op de hoogte gehouden kunnen worden waar de begeleiding mee bezig is. Van belang is ook dat helderheid verschaft wordt over wederzijdse verwachtingen, opdat professionals beschermd worden tegen een te hoge werkdruk. Dit kan mogelijk leiden tot meer rust bij de jongeren en meer vertrouwen over en weer.

7. Beter afstemming tussen de jongeren en de mentoren op het gebied van het organiseren van activiteiten.

8. Een nazorgbeleid (verlengde begeleiding) na het 18de levensjaar. Dit kan niet alleen de jongeren maar ook de begeleiding meer ruimte bieden voor het opbouwen van een vertrouwensband.

9. Uitbreiding van de mogelijkheden om de leefwereld van de jongeren te vergroten en de participatie in de Nederlandse samenleving te bevorderen, bijvoorbeeld door het creëren van werkervaringsplaatsen. Het samen zoeken naar een gezond evenwicht in de te besteden tijd aan religieuze activiteiten en aan activiteiten die buiten de eigen gemeenschap plaatsvinden. Hierbij rekening houdend met het belang van religie voor de jongeren en de steun die ze eraan ontnemen.

10. Voorlichting verschaffen op het gebied van seksualiteit en wellicht ook wat betreft het gebruik van alcohol en drugs omdat vele Eritrese AMV's niet zijn opgegroeid met westerse vrijheden op deze gebieden.

11. Geestelijke hulpverlening aanbieden voor jongeren bij wie zorgen, stress of trauma's het welzijn en de toekomstgerichtheid in de weg staan. Deskundigheidsbevordering omtrent screening, monitoring en de stappen die vervolgens genomen kunnen worden. Drempels naar de GGZ verlagen in samenwerking met verschillende zorgaanbieders om continuïteit en afstemming in de zorg aan AMV's te waarborgen en beter aan te sluiten bij de behoefte van de jongeren.

12. Bewustwording van het feit dat het welzijn van deze jongeren kan fluctueren en samenhangen met nare gebeurtenissen in het verleden, hedendaagse stressoren en zorgen over de toekomst.

Tot slot

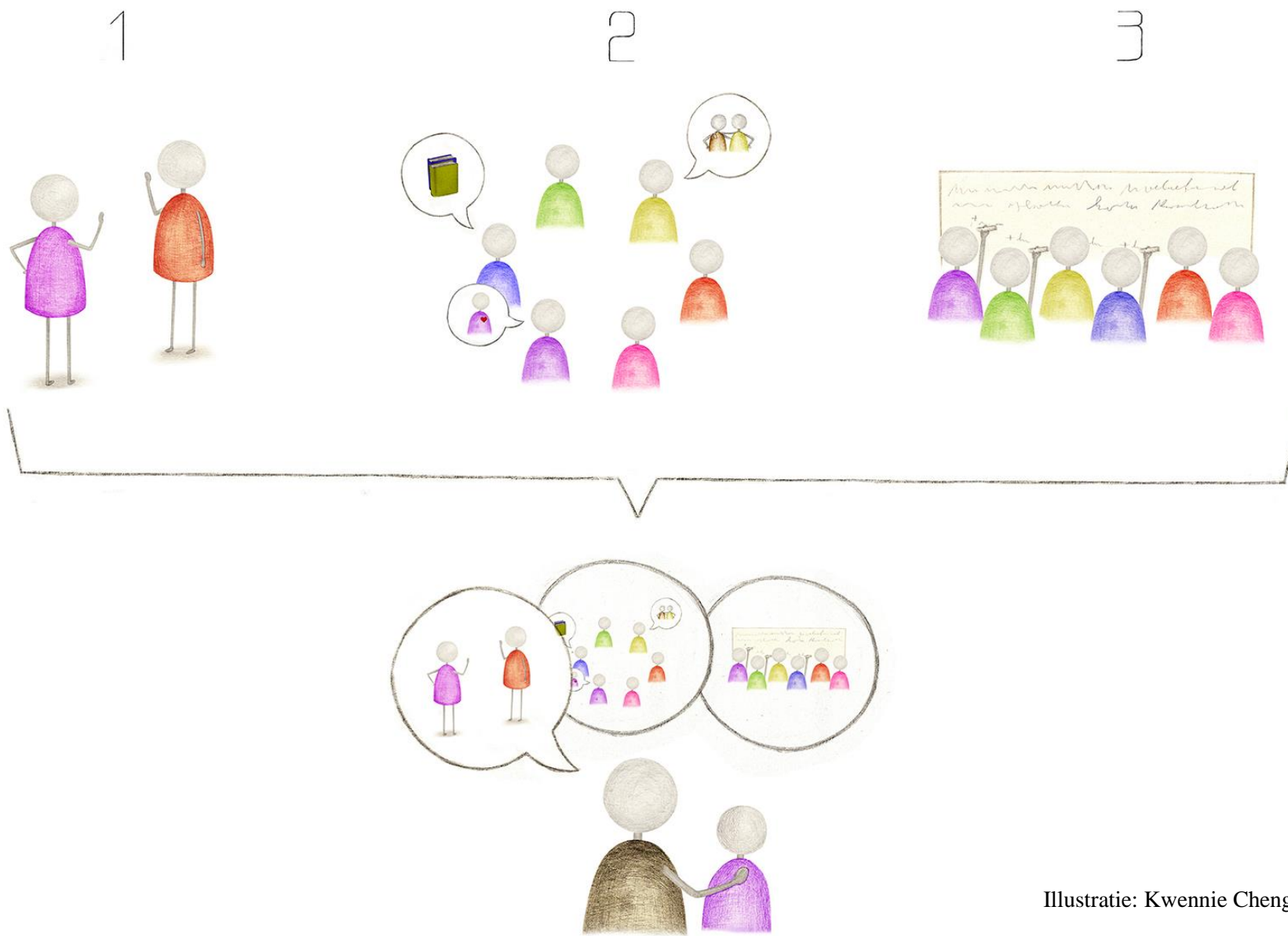
We hebben voor deze studie kennis gemaakt met AMV's afkomstig uit Eritrea die sinds enige tijd in Nederland verblijven en met hun begeleiders, te weten mentoren en jeugdbeschermers. Deze laatste hebben een professionele verantwoordelijkheid voor deze minderjarige nieuwkomers nu hun familieleden op grote afstand zijn. De peer-groep is voor jongeren in het algemeen en ook voor Eritrese AMV's belangrijk en daarbij denkt men 'het wiel toch vooral zelf te moeten uitvinden'. Immers ook in nijpende omstandigheden tijdens de vlucht hebben deze jongeren 'hun eigen boontjes moeten doppen'. Hun zelfredzaamheid mag niet worden onderschat!

In korte tijd is in het leven van Eritrese AMV's veel gebeurd. Weer de draad oppakken en in samenwerking ingewikkelde kwesties als gezinsherenigingsprocedures aanpakken vormt een uitdaging voor zowel de jongeren als voor de begeleiders. De kennismaking in het kader van deze studie maakt tegelijkertijd duidelijk waar aanknopingspunten liggen om de aanpassing en die samenwerking beter te laten verlopen. We gaan in het kader van het Eritrese AMV-project deze aanknopingspunten omzetten naar handvatten (in een toolkit). (Er is tot medio 2018 de tijd om dit op te leveren, maar we zullen al tussentijds elementen eruit toetsen en zo snel mogelijk beschikbaar stellen.)

Referentielijst

- Burnard, P. (1991). A method of analysing interview transcripts in qualitative research. *Nurse Education Today*, 11, 461-466.
- Burnard, P., Gill, P., Sterwart, K., Treasure, E., & Chadwick, B. (2008). Analysing and presenting qualitative data. *British Dental Journal*, 204, 429-432.
- Huber, M., Van Vliet, M., Giezenberg, M., Winkens, B., Heerkens, Y., Dagnelie, P.C., & Knottnerus, J.A. (2016). Towards a 'patient-centred' operationalisation of the new dynamic concept of health: a mixed methods study. *BMJ Open*, 5. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2015-010091>
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014, 19 mei). Kamerbrief, stand van zaken ontwikkelingen asielinstream vanuit Eritrea. Geraadpleegd op 14 maart 2-17, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2014/05/20/stand-van-zaken-ontwikkelingen-asielinstream-vanuit-eritrea>
- Ministerie van Veiligheid en Justitie, Immigratie- en Naturalisatiedienst. (2016). *Asylum trends: Monthly report on asylum applications in the Netherlands*. Rijswijk: BIC.
- Rhodes, J. E., Grossman, J. B., & Resch, N. L. (2000). Agents of change: Pathways through which mentoring relationships influence adolescents' academic adjustment. *Child Development*, 71, 1662-1671.
- Roper, J. M., & Shapira, J. (2000). *Ethnography in nursing research*. Thousand Oaks : Sage.
- United Nations General Assembly (2016). *Report of the commission of inquiry on human rights in Eritrea*. Geraadpleegd op 10 maart 2017, van <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/093/42/PDF/G1609342.pdf?OpenElement>.
- Van Beelen, N. (2016). *Van ver gekomen. Een verkenning naar het welzijn en de gezondheid van Eritrese vluchtelingen*. Utrecht: Pharos.
- Van Reisen, M. (2016). *The involvement of unaccompanied minors from Eritrea in human trafficking*. Geraadpleegd op 16 maart 2017, van http://www.eepa.eu/wcm/dmdocuments/publications/the_Involvement_of_unaccompanied_minors_in_ht.pdf
- Wall, S. (2014). Focused ethnography: a methodological adaptation for social research in emerging contexts. *Forum: Qualitative Social Research*, 16. Geraadpleegd op 16 maart 2017, van <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs150111>
- Weine, S. M., Ware, N., Tugenberg, T., Hakizimana, L., Dahnweih, G., Currie, M., Wagner, M., & Levin, E. (2013). Thriving, managing, and struggling: a mixed methods study of adolescent African refugees' psychosocial adjustment. *Adolescent Psychiatry*, 3, 72-81.

Bijlage: Illustratie opzet en doel onderzoek

Illustratie: Kwennie Cheng